

UTSE
UTFORSKA
UTTRYCKA
UTFORMA
UTFÖRA

TA PLATS!

TA PLATS! är en metod som
introducerar barn och unga till
arkitektur i närmiljön och det fysiska
formandet av platser / rum.

Metoden låter deltagarna (1) utse platser och rum med hjälp av karta, (2) utforska olika typer av platser i närmiljön med sina sinnen som redskap, (3) uttrycka känslor och åsikter om dessa platser, för att därefter (4) utforma förslag på en konkret fysisk förändring på en av platserna och till sist (5) få praktisk kunskap hur man kan gå till väga för att faktiskt försöka få till ett utförande av förslaget. Målet med metoden är att barn och unga ska bli mer engagerade och motiverade att vilja påverka sin närmiljö.

Naturskolan i Lund

**LUNDS
KOMMUN**

INTRODUKTION

Det här är en lärarhandledning för metoden *Ta plats!*. En beskrivning till en struktur för hur metodens olika aktiviteter kan genomföras. Metoden är uppdelad på fem aktiviteter, utse, utforska, uttrycka, utforma och utföra. Läraren anpassar själv metodens olika aktiviteter utifrån den specifika elevgruppen och skolans förutsättningar. Ingen förkunskap inom området arkitektur och stadsplanering behövs för genomförandet.

VAR?

Arkitektur omfattar inte bara byggnader utan även de platser som finns mellan dem, såsom torg, gator, parker och gångstråk. Platser utgör olika rumsligheter i vår fysiska miljö och kan vara tydligt avgränsade eller mer diffusa. *Ta plats!* utgår från ett platsbaserat lärande och kopplar ihop ett medvetet lärande med det omedvetna. Genom att arbeta med platser i elevernas egen närmiljö, som de kanske passerar till och från skolan, kan metoden hjälpa eleverna att se på platserna på ett mer medvetet sätt. Metoden använder den fysiska miljön runt omkring oss som pedagogisk resurs och studieobjekt. Att jobba med närbelägna platser är ett första steg mot resten av staden och landsbygden.

NÄR?

Beroende på upplägg, gruppstorlek och de valda platsernas lokalisering kan den avsatta tiden för aktiviteten variera. Ni kan jobba samlat med alla aktiviteterna under en halvdag eller dela upp de olika aktiviteterna i kortare pass under olika dagar. En fördel med att dela upp aktiviteterna på olika dagar är att få se platserna i olika väder, och kanske vid olika tider. Delar av metoden kan också återupprepas en annan årstid, för att se hur platsen förändras i annan temperatur, med eller utan löv på träden och vilka andra typer av aktiviteter som händer på platsen.

MED?

Olika material kan komma till användning beroende på hur ni väljer att utforma de olika aktiviteterna, förslag på olika material och redskap presenteras under respektive aktivitet.

VEM?

Metoden är till för elever i alla åldrar. Genom att anpassa de olika aktiviteterna utifrån elevernas förkunskaper och förmågor kan metoden användas oberoende på vilken ålder på eleverna som deltar. Eleverna kan på olika svårighetsnivå beskriva platser, skriva debattartiklar, hålla ett argumenterande tal, utföra mer eller mindre avancerade förändringar till exempel med konstruktion av karta eller skalenliga ritningar över platsens förändringsförslag.

VAD?

Vad eleverna får med sig av övningen beror på hur aktiviteterna anpassas till de specifika eleverna och den specifika närmiljön. Metoden kopplar an till flera centrala mål för olika ämnen i läroplanen för grundskolans alla årskurser. Olika delar av läroplanen betonas i metodens olika aktiviteter, hänvisningar till grundskolans kursplaner görs med nedanstående förkortningar vid varje aktivitet i den här lärarhandledningen.

BL	Bild
BI	Biologi
GE	Geografi
HI	Historia
IDH	Idrott och hälsa
MA	Matematik
SH	Samhällskunskap
SL	Slöjd
SV	Svenska
TK	Teknik

1 UTSE

Första aktiviteten ger eleverna möjlighet att förstå hur olika typer av platser/rum formar vår närmiljö och hur vi kan kartlägga och kategorisera dessa.

VARFÖR?

Syftet med att utse platser är att introducera kategorisering av platser/rum, vilket inte bara skapar en medvetenhet om den fysiska omgivningen, utan också en reflektion över platsernas sociala, kulturella och ekologiska betydelse.

VAD?

Ämnet geografi lägger stor vikt vid att ge eleverna möjligheter att reflektera över sin omgivning ^{GE}. Centralt är att lära sig se samband och skapa förståelse för hur fysiska miljöer påverkar oss som individer. Genom att kategorisera platser och rum enligt olika typer, får eleverna en strukturerad insikt i sin omgivning ^{GE}. I detta första steg ska de även välja ut och markera platser på kartor över skolans närmiljö ^{GE}, samt rösta fram en plats per kategori som de är mest intresserade av att utforska ^{SH}.

HUR?

- > Introducera: Begreppen rum och plats är viktiga att förstå. Plats är en term som oftast används för att hänvisa till en specifik geografisk punkt eller position inom en given omgivning. Det är en identifierad position i rummet som kan vara både fysisk och abstrakt. Ett rum hänvisar till det rumsliga omkring oss, både inomhus och utomhus. Rummet är definierat av fysiska eller upplevda gränser och omfattar allt som finns inom dessa gränser. Gränserna kan vara väggar, murar, tak, golv, mark, växtlighet och upplevda gränser eller begränsningar.

Varför är det viktigt att förstå skillnaderna mellan olika typer av platser och rum? Vad kan olika typer av platser säga om samhället och närmiljön?

- > Kategorisera: Presentera fem olika typer av platser, (1) öppna, (2) slutna, (3) gröna, (4) hårdgjorda och (5) elevernas egna favoritplatser. Öppna platser är

rumsligheter utan tydliga avgränsningar, exempelvis stora gräsytor eller torg som förknippas med frihet och rörelse. Slutna platser är rumsligheter med tydliga begränsningar, som innergårdar, gaturum eller täta buskage som förknippas av avskildhet och täthet. Gröna platser är rumsligheter med riklig växtlighet som parker eller skogar, förknippade med rekreation och avkoppling. Hårdgjorda platser är rumsligheter som begränsas av ytor av hårda material som asfalt och betong. Elevernas favoritplatser är personliga platser med speciell betydelse för eleverna, kan vara fotbollsplanen eller en hemlig skogsglänta.

Hur kan platser och rum spegla ett samhälles värderingar eller prioriteringar? Vilka känslor väcker hårdgjorda platser hos er jämfört med gröna platser? Finns det platser eller rum som ni undviker? Varför? Varför är vissa platser mer speciella eller betydelsefulla för oss än andra?

- > Kartlägga: På minkarta.lantmateriet.se finns det möjlighet att skriva ut kartor i skala 1:5000 (öppna menyfliken med tre streck, tryck på skrivarikonen, välj kartutsnitt och skala, klicka på skriv ut). Varje elev markerar på egen karta fem olika typer av platser som hen själv besökt, markera med (1) för öppna, (2) för slutna, (3) för gröna, (4) för hårdgjorda och (5) för elevernas egna favoritplatser.

Hur tror du att årstider eller väder kan påverka dina val av platser? Skulle du välja andra platser på vintern jämfört med sommaren?

- > Diskutera: Initiera en diskussion där eleverna delar med sig av sina val och motiveringar. Detta kan hjälpa till att fördjupa förståelsen för begreppen rum och plats.

Hur skulle ditt val av platser förändras om du skulle tänka på platser från ett annat perspektiv, till exempel platser som du uppfattar som trygga kontra otrygga? Påverkar vädret valet av platser?

- > Rösta: Eleverna får rösta fram en plats inom varje kategori som de vill besöka och utforska närmare.

Varför är vissa platser mer speciella eller betydelsefulla för oss än andra?

② UTFORSKA

Andra aktiviteten ger eleverna möjlighet att på ett mer medvetet sätt upptäcka platser i sin omgivning med alla sina sinnen.

VARFÖR?

Syftet med utforskningen är att ge eleverna praktiska färdigheter i att analysera vardagliga platser och främja kreativitet, fantasi och fysisk aktivitet. Att utforska platser ger en inblick i en viktig metod för arkitekter kallad platsanalys. Metoden används av arkitekter för att förstå en plats genom att noggrant undersöka den.

VAD?

Utforskandet skapar förståelse för olikheter i närmiljöns fysiska karaktär vilket i sin tur ger eleverna möjlighet att beskriva och analysera platser ^{GE}, få en inblick i hur vi människor påverkar platser genom planering och livsföring ^{BI}, se vad som är möjligt att göra på platsen ^{IDH}, se vilka normer som styr platsens aktiviteter ^{SH}. Genom att analysera platsens användning och observera spår av mänsklig aktivitet kan eleverna dra slutsatser om platsens historia ^{HI} och genom utforskning med olika sinnen ges en konkret tillämpning av hur människans sinnen fungerar ^{BI}.

HUR?

Tillsammans besöker ni de platser som klassen har röstat fram. Beroende på gruppstorlek och ålder kan eleverna delas upp i grupper eller par för att utforska platserna på egen hand eller tillsammans med pedagog.

- > Känna: Utforskning av platserna med olika sinnen, detta görs enskilt under tystnad.

Vad kan ni se? Vilka färger och former är framträdande? Vad kan ni höra? Är det naturliga ljud eller mänsklig aktivitet? Känn på olika materia, vad är mjukt, vad är hårt? Vilka dofter är mest framträdande? Är det något på platsen som kan smakas på?

- > Tolka: Analysera platsens användning. Fundera över hur människor rör sig på platsen och vilka aktiviteter som kan utföras där.

Vem rör sig på platsen? Hur rör sig människor på platsen? Vilka aktiviteter kan utföras på platsen? Finns det några särskilda lekar eller spel som passar? Vilka aktiviteter passar inte att göra på platsen? Finns det spår av skräp på marken som kan avslöja vad folk brukar göra?

- > Dokumentera: Eleverna kan föra anteckningar på papper genom att skriva eller rita, ta foton ^{BI}, spela in ljud eller arbeta helt utan anteckningar.

Hur kan ni bäst dokumentera era observationer och intryck? Vilka detaljer är viktiga att bevara?

- > Diskutera: Efter att ni har besökt alla platser, har ni en gemensam diskussion om klassens upptäckter och reflektioner.

Vilka gemensamma teman märkte ni i klassens upptäckter om platserna? Hur påverkar platser människor och miljö?

Ju mer detaljerad utforskning av platsen, desto tydligare kan eleverna i nästa steg formulera sina åsikter om platsen.

3 UTTRYCKA

Tredje aktiviteten ger eleverna möjlighet att uttrycka tankar, känslor och åsikter om de platser som de har utforskat.

VARFÖR?

Syftet med den tredje delen är att uppmuntra eleverna att tänka kritiskt och reflektera över sin närmiljö, utveckla förståelse för intressekonflikter i vår livsmiljö och öka medvetenheten om elevernas påverkansmöjligheter på utformningen av platser. Att uttrycka åsikter om platser kopplar an till arkitektens kreativa process att ta fram olika platser styrkor och svagheter, för att bedöma vad som finns att bygga vidare på. Momentet belyser också att åsikter kan skilja sig åt och att det finns intressekonflikter kring stadens planering. Genom att uttrycka åsikter om platserna skapas även förutsättningarna för nästa steg, då platserna ska få en ny form.

VAD?

Genom att låta eleverna uttrycka tankar, känslor och åsikter^{SV} om de platser de har utforskat, samt genom att lyssna och ta in andras åsikter, betonar aktiviteten elevernas rätt att uttrycka sin mening och bli hörda^{SH}. Barnkonventionen och därmed svensk lag slår fast att barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet^{SH}. Genom att diskutera hållbarhet och hur människor påverkas av en plats, kopplar aktiviteten till relationen mellan människa och miljö, frågor som "Vad är fint?" och "Vad är fult?" rör våra olika estetiska värderingar^{BL}.

HUR?

- > Återbesöka: Beroende på hur ni lagt upp aktiviteterna återbesöker ni platserna för att uttrycka åsikter.
- > Åsiktsformulera: Eleverna omvandlar sina intryck till åsikter i en trygg miljö där alla perspektiv välkomnas. För att formulera åsikter är det bra att tänka på följande frågor:

Vad är bra med platsen? Vad är mindre bra? Vad är fint? Vad är fult? Vad borde man kunna göra på platsen som inte går idag? Hur kan vi göra platsen mer hållbar? Hur påverkas människor av platsen? Vilka människor påverkas mest? Hur påverkas djur av platsen? Hur påverkar platsen den biologiska mångfalden?

- > Konkretisera: Varje par eller grupp formulerar minst tre åsikter om varje plats, (1) vad är bra, (2) vad är mindre bra och (3) vad vill ni kunna göra på platsen?
- > Diskutera: Vilka gemensamma och varierande åsikter finns i grupperna. Uppmärksamma eventuella konflikter och diskutera varför olika åsikter kan uppstå. Det finns inga rätt och fel, men kanske är det lättare att förstå den av motsatt åsikt om den får förklara varför den känner på ett visst sätt.

Vilka gemensamma teman märkte ni i klassens åsikter om platsen? Hur kan ni förstå varför någon kanske har en annan åsikt om platsen än vad ni har? Vilka kompromisser tror ni kan behöva göras när det kommer till att omforma en plats baserat på alla åsikter? Hur kan vi säkerställa att alla röster blir hörda när beslut fattas om en plats, särskilt de som kanske inte är lika högljudda?

- > Prioritera: Att prioritera åsikterna är en viktig del av processen för att göra planeringen och förändringarna av platserna mer strukturerade och genomförbara. Det hjälper eleverna att arbeta mot gemensamma mål och att göra en meningsfull påverkan på sin närmiljö.

Vilka åsikter är viktigast att ta vidare till nästa aktivitet för respektive grupp/par?

4 UTFORMA

Fjärde aktiviteten ger eleverna möjlighet att skapa egna förslag på förändringar av platserna som de har utforskat och uttryckt sina åsikter om.

VARFÖR?

Syftet med den fjärde delen är att främja elevernas kreativa förmågor genom att ge dem möjlighet att skapa egna förslag på förändringar av platserna de har utforskat för att samtidigt öka elevernas medvetenhet om hur deras åsikter kan påverka närmiljön i praktiken. Detta är ett viktigt steg för att utveckla elevernas kreativa förmågor och samtidigt göra dem medvetna om hur deras åsikter kan omsättas konkret i praktiken för att skapa en bättre närmiljö. Eleverna uppmanas att utifrån sina uttryckta åsikter komma på förändringar av platserna, detta med hjälp av arkitektens viktigaste verktyg: skissen.

VAD?

Att ge form till något är en kreativ process där fantasin kommer väl till pass, i denna aktivitet får eleverna skissa på förslag på förändringar av en av platserna. Antingen genom att skissa med papper och penna eller tredimensionellt ^{BL} med olika material för att bygga konstruktioner ^{TK}, antingen i full skala eller i förminskad skala ^{MA}. Genom att skissa på förändringar kommer eleverna i kontakt med geometriska former och rumslig tänkande ^{MA}. Finns det material på platsen som redan går att använda, eller kan eleverna återbruka något material ^{SL}? Eleverna kan till exempel uppmanas att koppla sina förändringar av platsen till FN:s globala mål för hållbar utveckling, för att på så sätt uppmantra till att platsen förbättras ur någon hållbarhetssynpunkt ^{GE}. Elevernas presentationer och diskussioner utvecklar deras muntliga färdigheter och deras förmåga att argumentera för sina ståndpunkter ^{SV}.

HUR?

- > Introducera: Utforma en förändring på en av platserna utifrån åsikterna de uttryckt om de olika platserna. Eleverna kan skissa på förändringar i form av fantasier, byggnationer, växtlighet, belysning, möblering, abstrakta former eller andra element som

kan bidra till att förstärka eller förändra platsens karaktär. De kan exempelvis välja platsen som de har starkast åsikt om. För att omvandla åsikterna till fysiska förändringsförslag kan eleverna ta stöd av dessa frågor:

Hur kan ni kunna ändra platsens utseende för att representera era åsikter? Vilka objekt kan ni lägga till eller ta bort? Vilka material kan ni använda? Vilken typ av teknologi kan ni använda? Finns det några hållbara eller återvinningsbara material som kan användas? Vilken färg och form matchar era åsikter om platsen? Vilken typ av växtlighet kan ni lägga till för att bättre spegla era åsikter? Finns det nya funktioner som ni skulle vilja se på platsen? Hur tror ni att platsen och människorna som använder den kommer påverkas av förändringen?

- > Skissa: Välj någon metod för att skissa på ett förslag till förändring:

Frihandsskiss: Att skissa på ett blankt papper med penna öppnar upp för fantasin.

Skiss på foto: Utskrivna foton på platserna kan vara till god hjälp, detta gör att eleverna lättare knyter an sin skiss till den aktuella platsen och har lättare att utforma en plats-specifik förändring.

Collage: Det går också att använda collagemetoder genom att klippa och klistra med dessa bilder och annat material.

Full skala: Fullskaleskiss på plats, till exempel genom att bygga med material som går att hitta på platsen.

- > Presentera: Eleverna får presentera och diskutera sina förändringsförslag med sina kamrater och lärare. Detta främjar öppenhet, kreativitet och diskussion om de olika idéerna.
- > Rösta: Eleverna får rösta fram ett förändringsförslag att försöka få genomfört.

5 UTFÖRA

Femte aktiviteten ger eleverna en introduktion till hur de konkret kan gå till väga för att få igenom en förändring av deras närmiljö.

VARFÖR?

Syftet med detta moment är att ge eleverna verktyg och motivation för att faktiskt försöka genomföra förändringar i sin omgivning. Det handlar om att gå från att bara diskutera och utforska platser till att agera och skapa verklig förändring.

VAD?

Eleverna använder tidigare formulerade förslag för att göra konkreta förändringar, exempelvis genom medborgarförslag, felanmälningar, skrivande eller aktioner, genom att aktivt arbeta med att påverka sin närmiljö får eleverna konkreta erfarenheter av hur demokrati kan fungera i praktiken och insikt i hur beslutsfattande processer fungerar och hur individer kan påverka.^{SH} Vid skrivande av artiklar eller brev tränas språkliga och kommunikativa färdigheter^{SV}.

HUR?

Flera olika metoder kan användas för att försöka få förslagen på förändringar utförda. Det kan handla om att försöka påverka exempelvis genom befintliga kanaler hos kommunen, skriva till media, organisera sig på sociala medier eller lägga upp en online petition.

- > Påverka: Eleverna kan ta olika åtgärder för att försöka få sina förslag genomförda:

Lundaförslag: Lundaförslag är en form av medborgarförslag som kan lämnas in till kommunen för att föreslå förändringar eller förbättringar i det offentliga rummet.

Medborgarbudget: Befinner ni er i Vallkärratorn-Stångby, Södra Sandby, Dalby-Torna Hällestad, Veberöd eller Genarp, finns möjlighet att lämna förslag på hur den så kallade medborgarbudgeten skall användas

för att den fysiska miljön på dessa platser blir mer attraktiv.

Felanmälning: Om det finns några brister eller problem på en plats, kan eleverna rapportera dem till kommunen genom felanmälningar.

Synpunkt: En synpunkt, som kan vara både ett beröm, ett förslag eller ett klagomål kan lämnas in på kommunens hemsida.

Skriva artiklar eller brev: Eleverna kan använda skrivande som ett verktyg för att uppmärksamma och kommunicera sina idéer och åsikter om platser och förändringar.

Demonstrera eller genomföra andra aktioner: Eleverna kan organisera demonstrationer, evenemang eller andra aktioner för att få uppmärksamhet kring sina förslag. Skapa en online petition.

Gröna skolgårdar: Om platsen ni valt att jobba vidare med ligger på skolgården kan ni ansöka om pengar till förändringen från Gröna skolgårdar.

- > Återkoppla: När svar kommit från inskickat förslag är det viktigt att återkoppla till eleverna.

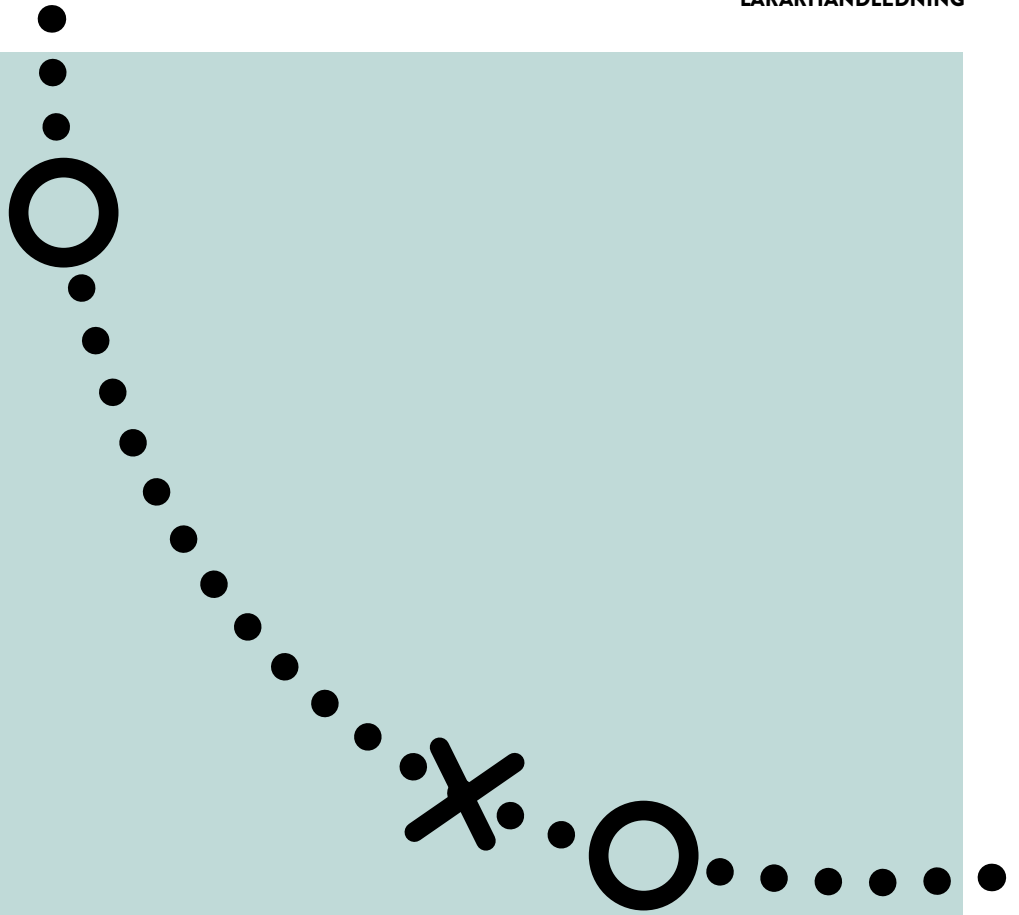

AVSLUTNING

Avsluta aktiviteterna med att samla klassen för en avslutande diskussion om vad de har lärt sig. Till hjälp kan ni ha dessa frågor att diskutera kring. Det viktiga är att eleverna förstår att de har möjlighet att påverka sin närmiljö och att deras åsikter och idéer är värdefulla. Genom att utföra konkreta handlingar kan de bidra till att skapa en bättre och mer engagerande omgivning för sig själva och andra. Detta främjar inte bara deras praktiska kunskaper utan också deras engagemang och motivation att vara delaktiga i samhällsutvecklingen

Vilka platser var mest intressanta att utforska och varför? Vilka åsikter och känslor uttrycktes om platserna och vad kan de betyda för förbättringar av närmiljön? Vad är viktigt för att skapa en bra plats? Finns det platser som alla tycker om? Hur kan vi fortsätta att undersöka och utveckla vår närmiljö på ett kreativt och hållbart sätt? Vilka utmaningar och möjligheter ser vi för den framtida närmiljön? Vilken betydelse har det att elever får möjlighet att påverka sin närmiljö genom att uttrycka sina åsikter och komma med förslag på förändringar?

Kontakta Naturskolan i Lund för ytterligare vägledning kring metoden. Kontaktuppgifter finns på sista sidan.

Telefon: 046-359 70 60
E-post: naturskolan@lund.se
Adress: Observatorieparken
Svanegatan 9, Lund.

Metoden *Ta plats!* är inspirerad av
Min plats som Malmö Stad tagit fram

Naturskolan i Lund

**LUNDS
KOMMUN**